

Barnttraffickingavdelningen i Taloqan har glädjande nog allt mindre att göra i dag jämfört med tidigare.

Krigsherrar Hög barn- och mödradödlighet Tvångsarbete
Korruption Knarkmuggling Outbildad domarkår Privata fängelser
Trafficking

Mänskliga rättigheter i norra och centrala Afghanistan

TEXT & BILD: BÖRJE ALMQVIST

Människorättssituationen i norra och centrala Afghanistan har märkbart förbättrats, men fortfarande finns stora problem och alltjämt hör brott mot de mänskliga rättigheterna till vardagen i delar av landet. Framförallt i det offentliga livet noteras framsteg. Befolkningen utsätts inte längre för samma utbredda förtryck, utnyttjande och maktmissbruk från mäktiga krigsherrar, kommandanter och polis.

– Det är en stor skillnad nu jämfört med för två år sedan men det finns fortfarande många människorättsproblem. Ett problem är att folk inte känner till sina rättigheter. Vi har många fall med krigsherrar inblandade, men

de har minskat sedan Afghanistans människorättskommission, AIHRC, etablerades, säger Abdul Hadi, chef för AIHRC:s kontor i Faizabad, i den nordliga Badakshanprovinsen, ökad för sitt kommandantvälde.

De största problemen återfinns inom den privata sfären, som är mycket svår att påverka. Det gäller framför allt övergrepp och förtryck mot kvinnor och barn.

Bland de stora förbättringarna i norra och centrala Afghanistan märks att så gott som alla privata fängelser försvunnit, kommandanterna har i princip upphört med tvångsrekrytering till sina privata miliser och förutom i några få distrikt tvingar de inte längre av befolkningen ”skatt” eller utsät-

ter dem för tvångsarbete. Allt det här var mycket utbrett de första åren efter talibanregimens fall. Då hade de gamla plågoandarna – krigsherrar och kommandanter – kommit tillbaka och betedde sig så gott de kunde på samma sätt som innan de jagades bort av talibanerna åren 1994-99.

Att många av kommandanternas privata fängelser lagts ned är till stor del ett resultat av enträget arbete från människorättskommissionens sida.

Kommissionen och Unama (FN:s samordningsorgan i Afghanistan) och i vissa fall Isaf (den internationella FN-styrkan) arbetar också med att få till ett frisläppande av fångar som gripits på lösa grunder eller som hålls fängslade under orimligt lång tid.

Det vanligaste människorättspro-

blemet torde vara marktvister där människor fått sin mark beslagtagna och inte kan bruka den för sin försörjning.

Mäktiga män, oftast kommentanter, lägger också beslag på mark som ska delas ut till jordlösa och har under krigsåren ofta lagt beslag på både privat och statligt ägd mark. För att komplicera det ytterligare har samtliga regeringar sedan 1970-talet utfärdat så kallade jordägardokument utan att kontrollera vem den egentliga ägaren är. I många fall har också jordlösa lagt beslag på flyktingars mark efter det att de gick i landsflykt på 1980-talet.

– Utdelning av statligt ägd mark till jordlösa och återvändande flyktingar går mycket långsamt eftersom den ofta har konfiskerats av mäktiga personer. Vidare ger de korrupta domstolarna jordägardokument till fel personer, berättar Mohammad Zahir Zafari i Kunduz, regionchef för AIHRC i nordöstra Afghanistan.

För ett par år sedan var trafficking en stor fråga i Afghanistan. I Moskén läste mullor i samband med fredagsbönen upp efterlysningar om försvunna barn. Samma sak skedde i de lokala radiostationerna. För två år sedan infördes dödsstraff för vissa typer av trafficking. Efter det minskade rapporterna om trafficking drastiskt.

– Jag tror egentligen inte att trafficking förekommer längre. De fall som upptäcks visar sig oftast handla om pojkar som stoppats när de transporterats av människosmugglare på väg till vad som sägs vara arbete eller religiösa internatskolor, så kallade *Madrasa*, i Pakistan eller Iran. Några bevis för att barn skulle ha förts bort för att bli sexslavar eller få inre organ borttransplanterade, vilket varit föremål för diskussioner, har inte gått att få fram, säger en politisk observatör som vill vara anonym.

Antalet barn som skickas till madrassas har minskat sedan det numera talas öppet om hur pojkar utsätts för sexuellt ofredande på skolorna.

Däremot används en del barn som gisslan både på den afghanska och tadjikistanska sidan av gränsen som en garanti för leverans och betalning

i samband med heroinsmuggling till Europa. Barn tvingas inte sällan till att även själva smugla narkotika.

Ett stort människorättsproblem är att det utan makt och pengar är svårt att få en rättvis rättegång.

– Kriminella har sällan några som helst problem att gå fria, bara de förser polisen med ”lämplig” storlek på mutan. Detta gör det förstås mycket svårt för brottsoffer att få rättvisa. Ibland ser polisen åt ett annat håll även om det gäller ett så allvarligt brott som mord, särskilt om det handlar om en före detta kommandant eller en släkting till någon högt uppsatt person, berättar Mohammad Zahir Zafari.

Abdul Hadi hänvisar delar av problemet till den utbildade domarkåren.

– Domarna är oftast utbildade mullor. Både polisen och domarna arbetar för pengar snarare än för att skipa rättvisa. De är okvalificerade och anställer sina släktingar, berättar Hadi.

– På provinsnivå är hälften av domarna utbildade. I Baghlan, Badakshan och Takhar har varken domare eller åklagare i distrikten någon utbildning alls och vet inget om rättspraxis, berättar en politisk observatör.

Även om myndigheterna inte skulle vara korrumpade så vore det svårt att utöva makten.

– De lokala myndigheterna är så svaga att de inte kan hantera människorättsförbrytare och andra kriminella element. Om folk klagar till myndigheterna så lyssnar ingen på dem. Många människor kommer till oss och berättar om korruption, men ingen vill vittna, berättar Qazi Said Mohammad Samee, regionchef vid AIHRC:s norra regionkontor.

Men det enskilt allvarligaste människorättsproblemet är bristen på rätt till liv, vilket är den grundläggande rätten i den universella deklARATIONEN om mänskliga rättigheter. Siffrorna talara för sig själva: Enligt Unicef avlider 1 900 kvinnor av 100 000 i samband med sin graviditet och ett av fyra barn dör före fem års ålder.

Detta är ett brott som delas av alla nationer, inräknat Sverige, som skrivit under den universella deklARATIONEN om mänskliga rättigheter. ■